

Література

1. Гончаренко М.С., Бойчук Ю.Д. Екологія людини: Навчальний посібник / За ред. Н.В. Кочубей. — Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. — 394 с.
2. Гриньова М.В., Паляниця О.В. Природознавство. Навчальний посібник для студентів педагогічних університетів. — Полтава: АСМІ, 2006. — 258 с.
3. Концепції сучасного природознавства: Підручник / Я.С. Карпов, В.В. Кисельник, В.Г. Кремень та ін. — К.: Професіонал, 2004. — 496 с.

СТЕЖКАМИ В.І.ВЕРНАДСЬКОГО

Антоненко С.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Сьогодні, коли надзвичайно загострилися глобальні проблеми сучасності, стають зрозумілі пророчі слова Володимира Івановича Вернадського про те, що необхідно думати і діяти в планетарному аспекті.

Володимир Вернадський народився у 1863 році в Петербурзі, але його дитячі та юнацькі роки тісно пов'язані з Україною. Навчання в гімназії, знайомство з науковою літературою, перші спроби пера - все це відбулося в Харкові на Україні. Наукова діяльність невід'ємно пов'язана з Полтавщиною; у 1891 році Володимир Іванович разом з В.В.Докучаєвим став засновником Полтавського історико-краєзнавчого музею [1]. Особливе місце у житті вченого займало селище Шишаки, де у 1914 році Вернадські придбали недобудований маєток, який став осередком наукової діяльності вченого. Саме в Шишаках, В.І.Вернадський шукав спокою від політичних подій того часу, щоб обґрунтувати основні поняття біогеохімії і геохімії, біосфери і ноосфери.

І понині свято бережуть пам'ять про вченого в Шишаках: у краєзнавчому музеї є куточок В.І. Вернадського, одна з вулиць селища названа в його честь. З 2004 року Шишацька спеціалізована школа яку пощастило закінчити авторові статті, носить його ім'я. Осередком екологічної природоохоронної освіти і виховання школярів є музей В.І.Вернадського, що функціонує з 1992 р. У 2004 році йому присвоєно звання «Зразковий музей». Експозиції розміщені в науковому і меморіальному залах. Музей – це невід'ємна складова частина щорічних екологічних практик, що проводяться на базі Шишацької спеціалізованої школи імені В.І. Вернадського. Результати практик, досліджень переростають у науково-дослідницькі роботи учнів, науковими керівниками яких виступають вчителі школи. На базі школи створено Полтавський територіальний відділ МАН України - Шишацьке районне наукове товариство учнів «Паросток», де і знаходять своє відображення наукові роботи. Ще одним напрямком роботи музею є вивчення наукової спадщини В.І. Вернадського учнями школи, отримані дані зберігаються у фонді музею.

У стінах музею проводяться екскурсії (екскурсоводами виступають учні школи), уроки біології, хімії, екології, виставки виробів з природного матеріалу під девізом «Природа і фантазія», диспути, наукові читання, посвята в юні екологи учнів п'ятих класів, інтегровані уроки. Музей відвідують не тільки учні школи, а й місцеві жителі та гості з Полтавщини, Києва, Москви, Петербурга, Самари.

З ім'ям вченого пов'язана і екологічна стежка, створена на Бутовій горі, де колись знаходився дачний будинок Володимира Вернадського. Вона почала існувати у 1993 році за ініціативою групи вчителів-інтузіастів та учнів Шишацької школи. За роки вона набула статус обласної. Початок маршруту розпочинається на верхній точці Бутової гори (159,8 м) біля пам'ятного знаку В.І. Вернадському, саме з цього місця можна спостерігати заплави річки Псьол, зали-

шки алеї, посадженої за життя і діяльність на цій території вченого.

Наступна зупинка «Капище», розміщена на місці заглибини гори, в якій знаходяться давньослов'янські боги ссавців, птахів, плазунів та майданчик для медитації.

Далі шлях пролягає через наступну зупинку «Альтанка», яка знаходиться на вершині гори з обладнаною оглядовою ділянкою. Саме тут любив спинятися під час своїх подорожей В.І. Вернадський.

Над кручею гори, де обладнані лавки для сидіння – зупинка «Геологія», з якої відкривається яскравий краєвид на річку Псьол та заплашний ліс. Тут створені геологічні розрізи ґрунту і проводяться геологічні дослідження.

Наступна зупинка «Ботаніка», особливістю якої є природні популяції барвінку малого, що займають площу 2,1 га.

На зупинці «Зоологія» зустрічаються вужі, мідянки, ящірки, білки, зайці, дикі кабани, косулі, мишовидні, мешкають сотні видів комах, гніздяться дятли, сороки, сойки, зяблики, черихвістки.

Сьома зупинка «Гідробіологія» – місце на березі Надрового озера, що сполучається з річкою Псьол. Тут проводяться гідробіологічні дослідження озера та річки. В озері можна спостерігати популяції латаття білого та жовтого.

На півострові, що утворений рукавами річки Псьол, знаходиться зупинка «Гідрологія».

Дев'ята зупинка «Заплава» обладнана на великій ділянці заплавного лісу.

Там де добре видно тераси схилів Бутової гори і на лісових галявинах росте чимало лікарських рослин: чистотіл, ромашка лікарська, конвалія, деревій, звіробій – зупинка «Чистотіл».

На наступній зупинці «Терники», можна познайомитися з яскраво вираженою ярусністю лісу (всього налічується 5 ярусів).

Зупинка «Старий сад» – місце, де зростає плодовий сад, посаджений самим Володимиром Вернадським. Видно прикореневу дику поросль груші, яблуні, вишні. Можна побачити вирви від вибухів бомб часів Великої Вітчизняної війни.

Маршрут виходить на фінішну пряму, де ще залишилися залишки садиби В.І. Вернадського, яка була збудована за проектом архітектора М.Кричевського. Тут проживав учений з 1913 по 1918 р. і створив вчення про біосферу. На жаль, будівля була знижена. Як німі свідки минулого, виглядають з-під землі фрагменти черепиці, цегла стін, каміння фундаменту, шурфи від археологічних розкопок [2].

Свято бережуть пам'ять Володимира Івановича Вернадського у селищі Шишаки. Учні Шишацької спеціалізованої школи імені В.І.Вернадського активно залучаються до науково-дослідницької роботи, створюються екологічні стежки, які допомагають краще пізнати природу рідного краю, познайомитися з науковою діяльністю всесвітньо відомого вченого.

Література

1. Сьтник К.М., Апанович Е.М., Стойко С.М. Вернадський В.І. Жизнь и деятельность на Украине. – 2-е изд. – К.: Наукова думка, 1988, – с. 366.
2. Помогайбо В.М., Самородов В.М., Кигим С.Л. Якi зв'язки В.І.Вернадського з нашим рідним краєм? // Наш рідний край –Вип.8.- Полтава, 1991.- с. 16-20.